

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ÖSSZEFOGLALÓ - NAMED kutatási jelentés

A vendégmunkások bizonytalan helyzete hangsúlyozottabban került előtérbe a Covid-19 világjárvány idején. A vágóhidakon tapasztalt tömeges megfertőzések, számos vendégmunkás elbocsátása, a külföldön rekedt vendégmunkások sorsa, egy romániai vendégmunkás halála Németországban – mind-mind hozzájárult ahhoz, hogy újraindultak azok a diskurzusok, amelyek a vendégmunkára jellemző kedvezőtlen munkafeltételekről, a vendégmunkások kizsákmányolásáról, a zsúfolt és egészségtelen lakókörülményekről korábban is zajlottak. Miközben ezek a feltételek és körülmények egyáltalán nem új keletűek, a koronavírus járvány idején még inkább súlyosabbnak mutatkoznak meg. A vendégmunkás lét bizonytalanságait kiváltó okok sokrétűek, sokfélék: a munkahelyi ellenőrzések hiánya, nehezen ellenőrizhető alvállalkozói rendszerek, a származási országban jellemző kedvezőtlen gazdasági feltételek, a vendégmunkások elszigeteltsége a célországban – mind-mind hozzájárulnak a kedvezőtlen helyzetek kialakulásához. A társas és társadalmi elszigeteltség, valamint a társadalmi támogatás hiánya külföldön különösen is hozzájárul a vendégmunkások kiszolgáltatottságához és sebezhetőségéhez.

A NAMED projekt

A fentebb említett társas elszigeteltség felszámolása érdekében, valamint a vendégmunkásoknak a társadalmi cselekvésekbe való bevonása és önrendelkezésüknek segítése érdekében partnerkedik a németországi Alsó-Szászországi Katolikus Felnőttképző Egyesület, a lengyelországi Európai Tanulmányokért Alapítvány és a Csíksomlyón működő Institutio Pro Educationem Transilvaniensis Egyesület a NAMED Erasmus+ projekt keretében. A NAMED rövidítés az angol „Narratives of Working Migration as tools for the Assessment of Education Demands” megfogalmazás rövidítéséből származik, azaz a projekt úgy tekinti a munkamigrációs narratívákat, mint lehetséges eszközöket a vendégmunkások tanulási igényeinek és szükségleteinek felderítésére. A projekt keretében a kutatók mélyinterjúk készítése és feldolgozása révén a vendégmunkások tanulási igényeit és szükségleteit igyekeztek felderíteni. A vizsgálat eredményeit a kutatók egy nyílt hozzáférésű kutatási zárótanulmányban tették közzé. A kutatás eredményei alapján pedig a projektpartnerek egy olyan felnőttképzési tantervet dolgoznak ki, amely a vendégmunkások tanulási igényeit és szükségleteit elégíti ki.

A vendégmunkások tanulási igényei és szükségletei – legfontosabb eredmények

2018 decembere és 2019 decembere között a NAMED kutatói munkacsoport 41 mélyinterjút készített vendégmunkásokkal Németországban, Lengyelországban, Romániában és az Egyesült Királyságban. Az interjúk készítői azt kérték az interjúalanyoktól, hogy meséljék el élettörténetüket és élettapasztalataikat szabad narrációban. Az interjúkat begépezték, majd a konstruktivista megalapozott elmélet módszertanával dolgozták fel. Ezzel az induktív módszerrel először azonosították a vendégmunkások tanulási igényeit és szükségleteit, majd középszintű elméleteket dolgoztak ki a tanulási igények társadalmi, politikai, gazdasági összefüggéseire vonatkozóan. A következőkben az elemzés legfontosabb eredményeit ismertetjük. A „Vendégmunkások tanulási igényei és szükségletei az Európai Unióban” című

kutatási zárójelentés három országjelentést tartalmaz. Az összesített eredmények alapján a vendégmunkások tanulási igényei és szükségletei – tartalmi szempontból – a következők:

- Idegennyelv-tudás, azaz a célország nyelvének az ismerete
- A munkavállalóra vonatkozó törvények és jogok a célországban
- A célország társadalompolitikája
- Felnőttoktatás és munkahelyi képzés
- Általános tájékozódási ismeretek és interperszonális kompetenciák.

Az elemzés nemcsak a vendégmunkások tanulási igényeire és szükségleteire derített fényt, hanem azt is világossá tette számunkra, hogy az igényelt/szükséges tartalmak továbbításának formája, mikéntje is rendkívül fontos. Az oktatás és felnőttképzés tekintettel kell legyen a vendégmunkások mindennapi életének sajátosságaira. A vendégmunkás lét körülményei olyan felnőttoktatást tesznek szükségessé, amely tekintettel van a következőkre:

- az idő és időkeretek (a kurzusok ütemezésében igazodik a vendégmunkások rendelkezésére álló idő-erőforrásokhoz),
- a vendégmunkásoknak az oktatáshoz, képzéshez való hozzáférése is figyel (térbeli, pénzügyi, de az információhoz való hozzáférést is számba veszi),
- az informális tanulás és a távoktatás lehetőségeit is mérlegeli (a vendégmunkások tanulása gyakran probléma-orientált, ehhez igazít tanulási vagy megoldási módot),
- az oktatás nyelvét tekintve is az igényekhez igazodik,
- figyelni tud a résztvevők életkorára és társadalmi valamint kulturális hátterére is.

A vendégmunkások tanulási igényeit és szükségleteit a tartalmi és formai szempontok mellett számos úgynevezett közvetítő tényező is befolyásolja. Ezeknek a közvetítő tényezőknek a hatása néhány oktatási tartalmat különösen is fontossá tehet, miközben egy adott képzési tartalom átadásához szükséges képzési formát is meghatározhatja. A közvetítő tényezőknek a hatása továbbá elősegítheti vagy hátráltathatja a vendégmunkásoknak az oktatáshoz való hozzáférést és a tanulási sikereit. A kutatás során azonosított közvetítő tényezők a következők:

- a család (és ehhez kötődően a családi háttér, családdal vagy család nélkül vállalt munkamigráció, a reprodukív munka)
- a munka (azaz a munkahely, a munkafeltételek és munkakörnyezet, az anyagi helyzet)
- a migráció mikéntje (a migráció formája, tapasztalat a célországban, a munkamigráció időtartama)
- a személyiség (azaz a munkamigrációra vállalkozó személy személyiségjegyei)
- a képzettség (végzettségek, tanulási tapasztalatok, nyelvismeret, munkahelyi képzés).

A vendégmunkások tanulási igényeit és szükségleteit nemcsak a mezo szinten ható közvetítő tényezők befolyásolják, hanem az a tágabb társadalmi kontextus is, amelyben a munkamigráció megvalósul. A tágabb társadalmi kontextus releváns tényezőit tekintve az interjúkból az derült ki, hogy ezek hol közvetlenül, hol közvetett módon hatnak a munkamigrációs gyakorlatra, és ugyanígy befolyásolják a tanulási

igényeket és szükségleteket is. A közvetlen hatás azt jelenti, hogy a társadalmi kontextus valamely tanulási igényt vagy szükségletet tartalmi vagy formai szempontból alakította. Közvetett módon pedig a társadalmi kontextus például az oktatáshoz való hozzáférést biztosíthatta vagy gátolhatta épp. Az interjú-beszélgetések alapján azonosított társadalmi kontextus tényezők, amelyek hatással vannak a vendégmunkások tanulási igényeire és szükségleteire:

- A származási ország és a célország politikai rendszere
- A származási országban jellemző társadalom és kultúra
- A származási ország és a célország társadalompolitikája
- Az oktatási rendszerek a származási és célországban
- A származási ország és a célország gazdasági helyzete
- A munkamigráció törvényes jogi keretei és az ezt végrehajtó intézmények munkája, hozzáállása.

A munkamigrációt befolyásoló számos tényező ismerete arra ösztönzi a felnőttképzőket, hogy kihívásként tekintsenek munkájukra, és így olyan képzési tartalmakat és formákat dolgozzanak ki, melyek a leginkább igazodnak a vendégmunkások nagyon specifikus életfeltételeihez. A vendégmunkások tanulási igényeinek és szükségleteinek megfelelő aktuális képzési tartalmak és formák kidolgozásával a NAMED projekt következő szakaszában foglalkozunk.